

BAĞLAMA EĞİTİMİNDE BAŞLANGIÇ DÜZEYİNE YÖNELİK BİR PERFORMANS DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME*

Development of a Performance Evaluation Scale for Beginner-Level Bağlama Training

Cemal ÖZATA**
Nesrin KALYONCU***

ÖZ

Geleneksel bağlamında sözlü kültür pratiklerine göre gerçekleşen bağlama öğretimi, formel eğitim bağlamında yazılı kültüre özgü uygulamalarla yürütülür. Okullardaki bağlama eğitiminde derslerin öğretim programlarında tanımlanan kazanım, içerik gibi unsurlara bağlı olması, içeriklerin sınıf düzeylerine göre dağılımının yapılması, derslerin belli süreler içinde gerçekleştirilmesi gibi kurumsal eğitime özgü gereklilikler; öğrenci çalma performansının da sistemli olarak ölçülmesini bir postulat olarak belirginleştirmektedir. Bu makalede, bağlama eğitiminin başlangıç düzeyinde çalma performansının değerlendirilmesine yönelik bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde öncelikle, başta halk eğitim merkezi olmak üzere farklı okulların bağlama öğretim programlarındaki kazanımlar irdelenmiş; başlangıç düzeyine dâhil edilebilecek kazanımlardan hareketle bir madde havuzu oluşturulmuştur. Aşamalı işlemlerden sonra, 21 maddelik bir taslak ölçek hazırlanmıştır. Taslak ölçeğin kapsam geçerliliği ve kullanılabilirliği için; ikisi bağlama eğitimi, birisi müzik eğitimi, ikisi de ölçme-değerlendirme alanlarından olmak üzere beş uzmanın görüşleri alınmıştır. Uzman dönütleri doğrultusunda taslak yeniden düzenlenmiş, iyileştirilmiş ve madde eklenmiştir. Etik kurul onayı ve araştırma izni alındıktan sonra, taslak ölçek altı ilin Halk Eğitim Merkezinde başlangıç düzeyinde bağlama eğitimi alan 95 kursiyere uygulanmıştır. Performanslar, iki alan uzmanı tarafından bağımsız olarak puanlanmıştır. Verilerin istatistiksel analizleri sonucunda; 23 maddelik, tek faktörlü ve Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,956 olan *Bozuk Düzeni Bağlama Eğitiminde Başlangıç Düzeyi Performans Ölçeği* elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Bağlama Eğitimi, Bağlama Eğitiminde Başlangıç Düzeyi, Bağlamada Bozuk Düzeni, Performans Değerlendirme Ölçeği, Teknik ve Müzikal Yeterlilikler

ABSTRACT

Bağlama (A stringed Turkish folk music instrument) education, which takes place in its traditional context according to oral culture practices, is carried out in the context of formal education according to practices adopted from written culture. Specific requirements of institutional education, such as the fact that *Bağlama* lessons in schools depend on the elements defined in the curriculum like learning objectives, learning content, learning contents' distribution according to grade levels, the lessons' taking place within a certain time arise the systematic measurement of the playing performance of students as a postulate. In this context, the aim of this study is to develop a scale for the evaluation of beginner-level *Bağlama* playing performance. In the scale development process, first of all, the learning objectives in the central *Bağlama* curricula of various schools, especially of the public education centers, were examined. An item pool was created based on the learning objectives that can be included in the beginner level. After the successive procedures, a 21-item draft scale was prepared. The opinions of five experts (two for *Bağlama* training, one for music pedagogy and two for measurement-evaluation in education) were asked for the content validity and efficiency of the scale. In accordance with expert feedbacks, the draft was revised, improved, and new items were added. After receiving the confirmation of the ethics committee and the research approval, the scale was applied to 95 trainees who are receiving *Bağlama* lessons in the Public Education Centres of six cities. Two experts for *Bağlama* education scored the performance of trainees independently. As a result of the statistical analysis of the data *The Bozuk-Tuning Bağlama Performance Evaluation Scale for Beginner Level* was obtained. The scale has 23 items and a single factor, and its Cronbach α reliability coefficient is 0.956.

Keywords: *Bağlama* Training, Beginner-Level *Bağlama* Training, *Bozuk*-Tuning on *Bağlama*, Performance Evaluation Scale, Technical and Musical Qualifications

Araştırma Makalesi/Research Article Geliş Tarihi/Received Date: 07.12.2021 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 22.12.2021

* Bu makale, birinci yazarın ikinci yazarın danışmanlığında tamamladığı “Başlangıç Düzeyi Bağlama Eğitiminde ‘Programlı Öğretim Modeli’nin Çalma Performansına Etkisi: Halk Eğitim Merkezi Örneği” (Özata, 2019) başlıklı doktora tezi sürecinde hazırlanıp kullanılan ölçekten hareketle geliştirilmiştir.

** Dr., Müzik Öğretmeni, Seben Halk Eğitim Merkezi, cemal.ozata@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5442-2442

*** **Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü, kly00nega@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2083-7487

Extended Abstract

Vocal and instrumental performance in music is a concept that encompasses ‘technical’, ‘musical’, and ‘artistic’ aspects. Performance, which manifests itself along with realising musical skills, has many dimensions. In music education, performance can also be used to define students’ skills and level of success in the music learning process. In general music education or in vocal and instrumental training, ‘what’ that performance will be and its ‘level’ is determined according to the learning outcomes/objectives in the related curriculum.

Evaluating music performance through several measurement tools does not only contribute to a more effective management of the teaching process but it is also useful in determining whether the aimed performance outcome has been achieved or whether the aims were defined realistically. ‘Bağlama’, a traditional Turkish folk music instrument taught in many educational institutions in Turkey, has so far been neglected in terms of valid and reliable performance assessment and evaluation tools. While Bağlama teaching is carried out according to a certain curriculum, the lack of systematic assessment and evaluation tools of what is actually learned from this education has persisted. Many teaching books/schools/methods for Bağlama have been published in Turkey since 1960, all of which have lacked systematic evaluation tools that measure performance at the end of learning process. In the curricula and study books of ‘Bağlama’ in state educational institutions such as Public Education Centres or Fine Arts High Schools, on the other hand, there are some guidelines and sample evaluation forms for performance evaluation.

The present article aims to introduce a Likert-type scale to evaluate beginner-level Bağlama performance that was developed and validated between the years 2017 and 2019. For this scale, firstly an acquisition pool consisting of a total of 86 items (40 cognitive behaviours and 46 psychomotor behaviours) was created based on a review of the relevant literature on the subject and on analyse of current curricula. The compilation of both cognitive and psychomotor skills provided a holistic view of the beginner-level. The scale being performance-oriented, the items were confined to psychomotor outcomes only. In the next step the items were ranked, ordered, and sub-behaviours/indicator skills that could serve as criteria for each of the learning outcomes were formulated by the researchers. The items were a priori categorised as ‘technical’ and ‘musical’, which were also broken down into sub-divisions, namely ‘positioning the Bağlama’, ‘pick strokes and finger positioning on the fretboard’, ‘mastery of the pick and fingering’ for the *technical dimension*, and ‘intonation’, ‘expressing sentences’, ‘tempo and nuance’, ‘coherence and dexterity’ for the *musical dimension*. Psychomotor outcomes were then refined and a total of 21 items were selected. The draft scale was submitted to experts (the two experts in Bağlama training, the one expert in music pedagogy and two experts in assessment and evaluation in education) for content validity and efficiency testing. Based on the feedbacks received, the scale was reformulated, and the draft scale was created with a total of 24 items.

Prior to the application of the draft scale, the required ethical approvals and permissions were received from the ‘Ethics Committee of Human Research in Social Sciences’ and from ‘The General Directorate of Lifelong Learning of the Ministry of Education’. After the willingness confirmation, a total of 95 Bağlama learners in *Bozuk* Tuning (one of the most commonly used types of tuning on Bağlama) at the beginner-level in six cities were selected for testing. As per the recommendations of the Bağlama teachers, the folk music piece “Ne Ağlarsın Benim Zülfü Siyahım (Why Do You Cry, My Black-Haired Beauty)” was selected for testing, which was taught by teachers to all of the learners. Video recordings of their performances were sent by teachers to the researchers

in full.

Two specialists for Bağlama training rated the performances of the learners according to the draft scale, and the data obtained was analysed on SPSS package software. Cohen's Kappa coefficient was used to measure inter-rater reliability, and was found to be ($\kappa=0,78$, $p<0,01$). To test the scale for construct validity, factor analysis was conducted. To determine how suited the data is for factor analysis, the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett's Test for Sphericity were calculated. The KMO value was found to be 0,902, and the Bartlett's Test for Sphericity value was shown to be significant at the level of $p=0,01$ ($\chi^2(253) = 1895,433$; $p < 0,01$), which revealed that the data was suitable for factor analysis. According to the findings of the factor analysis, the scale was shown to be a one-factor scale, with one component contributing to the variance at a ratio of 52,3%. The Pearson Product-Moment Correlation coefficient (r) was found to vary between $r=,438$ (item 10) and $r=,892$ (item 13), which were significant at the level of $p=0,01$. This showed that the items in the scale are good at measuring the outcomes that the scale aims to measure. Independent sample t-test was used to analyse the distinctiveness of the items in the scale, with all t-values obtained from this analysis being significant at the level of $p=0,01$. The items in the scale were tested for reliability through Cronbach's α , giving the value of $r=0,956$ for the whole scale. This rate indicates a high level of reliability.

Following the analyses conducted, the final version of *The Bozuk-Tuning Bağlama Performance Evaluation Scale for Beginner Level* with 23 items was formed. The scale may be used on condition that the items are evaluated by experts of Bağlama education. This performance evaluation scale could serve as a beginning point for another scale for short-necked Bağlama, some of whose learning outcomes bear resemblance to long-necked Bağlama. In addition, it could serve as a model for measurement tools aiming to evaluate more advanced levels of Bağlama education, i.e., 'intermediate' and 'advanced' levels. Hence, this scale could be considered important in that it lays out the basic of performance evaluation in Bağlama education and serves as a scientific and coherent model for scale development for traditional instruments.

During the development of 'The Bozuk-Tuning Bağlama Performance Evaluation Scale for Beginner Level', attributes necessary for a performance scale such as inter-rater reliability, coherence, objectivity, validity, reliability, and efficiency were taken into consideration. The inter-rater reliability score is 'high', which may be due to the fact that the evaluation was made by experts in the field. Researchers aiming to use this scale in their studies are advised to consider several factors when choosing experts for evaluation of performances to prevent or limit the possibility that measurements may be biased due to the personal points of view of the experts. In addition, exact analysis of the items on the scale by the evaluating experts could also enable a more coherent assessment.

Müzikte Performans ve Ölçümü

Sanat, spor veya iş hayatında sıklıkla karşımıza çıkan ‘performans’, çeşitli içerik nüanslarına sahip olan bir kavramdır. Türkçe’ye “başarım” (TDK, 2021) olarak çevrilen performansın; “gerçekleştirme eylemi” (Uğurlu, 2001, s. 915), “herhangi bir başarı, elde edilen iyi sonuç” (Püsküllüoğlu, 2004, s. 371) veya “her türden organizasyon için bir rehber ve daha iyi olunabilmesi için kullanılan bir başarı ölçütü” (Balkan, 2019, s. 14) gibi tanımları bulunmaktadır. Performansın anlamı disipline, edime veya somut duruma göre farklılaşabilmekte; örneğin herhangi bir meslek dalında, çalışan bireylerin iş verimini işaret ederken, sporda bedensel aktivitedeki beceri/başarı düzeyini ifade edebilmektedir. Sanat dallarında bu kavram; becerinin gerçekleştirilmesi, sahnede yapılan icra/gösteri veya belli bir sanatsal temsil türü gibi içeriklere sahiptir. Sahne sanatlarında klasik gösteri biçimlerinden ayrılan özgün bir tür olarak ‘performans sanatı’ ise; 1970’li yıllardan sonra popüler hale gelmiş, tanımları yapılmış ve en marjinal örnekleri de ortaya konmuştur (Gürcan, 2015). Sanatın çeşitli dallarında performans; -ister sadece beceriyi, ister bir türü isterse de gösterimdeki orijinallik veya mükemmelliği ifade ediyor olsun- her durumda, sanatçının izleyicisine/dinleyicisine becerisini ispat etmesini içinde barındıran bir kavramdır.

Müzikte performans, vokal veya çalgısal icra esnasında ‘teknik’, ‘müzikal’ ve ‘artistik’ yönleri olan bir dizi beceride vücut bulur. Bunun yanında, performans farklı biçim ve boyutlara da sahip olan bir olgudur. Öncelikle vurgulamamız gereken, müziksel performansın icra şekli veya yöntemi açısından farklı tiplere ayrıldığıdır. McPherson (1995/1996) bunları beş ana kategoride sıralamaktadır: 1) Daha önce çalışılmamış ve duyulmamış bir eseri notasından anında deşifre ederek icra; 2) Notası çözümlenmiş bir eseri etüt, eşlikle çalma vb. ile destekleyerek provasını yaptıktan sonra icra; 3) Notası çözümlenmiş bir eseri aslına uygun olarak bellekten/ezberden icra; 4) Salt dinleyerek (kulaktan) öğrenilen bir eseri aynı veya farklı tonlarda aslına uygun icra; 5) Eseri yaratıcı bir kendiliğindenlik ve serbestlik içinde doğaçlama icra. McPherson’ın bu kategorilerinin, aynı zamanda bir eserin ilk çözümlenişinden esere hâkimiyet kazandıktan sonraki adımlara kadar uzanan, performansın ardışık işleyen belli başlı aşamalarını da temsil ettiği görülmektedir. Mahlert (2016) ise; müziksel performansın, herhangi bir kalite veya özel başarı ölçütü içermeyen basit bir icrada bile -müziyenliğin performansa dair genel taleplerinin yanında- doğası gereği pek çok boyutun iç içe olduğu karmaşık bir süreç olduğunu belirtir: “Müziği algılayıp kavramak, icra edilen müziğin tınlayışına/nasıl duyulacağına dair bir imgelem oluşturmak, dinlemeyi ve icrayı eşgüdümlü yürütmek, gerekli vücut kontrolünü ve esnekliği geliştirmek, zihinde imgelenen sese icra esnasında üretilen sesle geri bildirim vermek, her ikisini karşılaştırmak, bu karşılaştırma yoluyla iyileştirmeler yapmak” (Mahlert, 2016, s. 7); somut gözlemlenen performansın arka planında iç içe işleyen girift boyutlardan sadece bir kısmıdır.

Performans kavramı, müzik eğitiminde öğrencilerin müziksel öğrenme süreçlerindeki beceri ve başarı durumunu nitelemek için de kullanılır. Müzik eğitiminin çeşitli tür ve düzeylerinde öğretmen, öğrenci, profesyonel veya amatör müzisyen, veli vb. kişiler; bir müzik öğrenimine başlayabilmek, öğrenimin belli aşamalarına geçebilmek veya öğrenimi bitirebilmek için sahip olunması gereken performans derecesi ya da belli performans normlarına göre işleyen müzik yarışmaları gibi farklı nedenlerle performans olgusu ile yüzleşmektedirler (Mahlert, 2016). Müzik eğitimi süreçlerinde performansın ‘ne’ olacağı ve ‘düzeyi’, öğretimde temel alınan hedeflere/kazanımlara bağlı olarak belirlenmektedir. Bireyin gerçekleştireceği performans ise, -karmaşık ruhsal, duygusal veya bilişsel boyutlarını göz ardı etmeksizin- en genel anlamda ‘bilişsel’ ve ‘motor’ boyutlara sahiptir; yani, neyin yapılacağını bilmek ‘bilişsel’, bunu etkili yapabilmek ise ‘motor’ boyutları oluşturur (Dick, 2017; Schmidt ve Wrisberg, 2012).

Çalgı ve ses eğitimindeki performans; çalışma süresi, bu sürenin nitelikleri ve bazı diğer belirleyici faktörlere bağlı olarak kişiden kişiye değişebilmektedir. Bireyin fiziksel yapısı, cinsiyeti, algılama düzeyi, doğuştan getirilen yetenekleri, olgunlaşma seviyesi, geçmiş ve mevcut sosyo-kültürel çevresi, motivasyonu, duygusal yapısı, herhangi bir engele sahip olma durumu vb., kişinin performanstaki yetkinlik düzeyini etkileyen başlıca faktörlerdendir (Hasselhorn ve Lehmann, 2015; Schmidt ve Wrisberg, 2012). Konuya çalgı eğitimi özelinde değinildiğinde; çalma performansı, öncelikle psiko-motor gelişim düzeyi, öğrenme ve bireysel özellikler tarafından desteklenebilir veya sınırlanabilir. Başka bir deyişle; performans farklarının ortaya çıkmasında, bireysel farklılıklara paralel olarak bireysel yeterlilikler oldukça belirleyicidir. Bilgin'e (2014) göre; eşgüdüm, güç, tepki, hız, dikkat, denge ve esneklik bu yeterlilikler arasında yer alır. Çalma performansını doğrudan etkileyen böylesine yeterlilikler, bireyin sadece fiziksel yapısının gelişip olgunlaşmasına değil, öğrenmelerine de bağlıdır. Yine okul türü veya okul dışında ek bir eğitim alma gibi etkenler de performans farklarının nedenleri arasındadır (Hasselhorn ve Lehmann, 2015). Müzik eğitimindeki başarımların seviyeleri ve heterojenliği, yukarıda sözü edilen faktörlerin biri veya birkaçının yaptığı karmaşık etkilerden kaynaklanır.

Müzik eğitimi süreçlerinde performansın geliştirilmesi ve yüksek düzeylere çıkarılması için büyük çaba sarf edilir. Bu husus mesleki müzik eğitiminde, özellikle de icra sanatçılarının yetiştirilmesinde daha da önem kazanır. Çünkü genel müzik eğitimcileri, müzikologlar veya çalgı yapımcıları gibi icrayı daha çok araçsal olarak kullanan müzik meslekleriyle kıyaslandığında, mesleğin sürdürülmesi tamamıyla performanstaki yetkinliğe bağlıdır. Thompson, Dalla Bella ve Keller'e (2006) göre; yüksek müziksel performans, ileri düzeyde motor beceri ve geniş çaplı müziksel yapı bilgisi gerektirmektedir. Uzun yıllar düzenli çalışmak ve bu süreçte beceriyi bilgi birikimi ile desteklemek, nitelikli bir performans düzeyine ulaşmanın en temel şartlarından biridir. Yüksek, doğru ve tutarlı performans düzeyine ulaşan bireyler; düzenli bir çalışma dönemini verimli geçirmiş ve otomatikleşen performanslarına paralel olarak bireysel hatalarını belirleyerek bunları düzeltebilme seviyesine ulaşmış kişilerdir (Schmidt ve Wrisberg, 2012).

Bireyin müziksel performansının geliştirilmesi kadar değerlendirilmesi de öğrenme-öğretme süreçlerinin verimli yürütülmesi açısından önemlidir. Ölçme ve değerlendirme, formel eğitimin her branşında olduğu gibi müziğe ilişkin öğretim süreçlerinde de temel aşamalardan birisidir. Derslerde sadece davranışa değer biçmede veya başarı tayininde değil iyileştirme, planlama, araştırma-geliştirme gibi hususlarda verilecek kararlarda da etkili olabilen *ölçme*; öz olarak "gözlenen niteliklerin (değişkenlerin) gözlem sonuçlarının sayı veya sembollerle belirtilmesi" (Küçükahmet, 1999, s. 168) işlemidir. Eşitlik, genellik ve kullanılabilirlik gibi birim özelliklerine sahip olması gereken ölçmenin; doğrudan, dolaylı ve türetilmiş ölçme olmak üzere üç ana türü bulunmaktadır: Somut olarak görülebilen bir özelliğin (uzunluk gibi) ölçülmesi 'doğrudan'; ölçülen özelliğin ölçme aracıyla benzer olmadığı durumların (akademik başarı veya kişilik gibi) ölçülmesi 'dolaylı'; farklı değişkenler arasındaki ilişkilerin (cismin yoğunluğu için kütle ve hacminin ölçülmesi ve işleme alınması gibi) ölçülmesi de 'türetilmiş' ölçmenin konusunu oluşturur (Kan, 2016). Dolaylı ölçmeye dâhil olan müziksel performansın ölçülmesi, "bireyin müziksel performans kapsamına giren davranışlara sahip olup olmadığını, sahipse sahip oluş derecesini gözleyip gözlem sonuçlarını sembollerle belirtme işlemi" (Uçan, 1997, s. 96) olarak tanımlanmıştır. Müzik eğitiminde çalma veya söyleme performansı düzeyinin çeşitli ölçme araçlarıyla belirlenmesi, bir yandan öğrenme sürecinin verimli ilerleyebilmesine katkı sağlarken diğer yandan da ölçme sonuçlarından alınan geri bildirimlerle performans hedefleri ile sonuçlarının uyumu veya hedeflerin gerçekleştirilebilir nitelikte olup olmadığı irdelenebilir. Yapılan

değerlendirmeler, tespit edilen eksikliklerin ek çalışmalarla desteklenmesine ve gerekli önlemlerin alınmasına yol gösterir; böylece müziksel öğrenme-öğretme sürecinin tutarlı ilerlemesine katkı sağlanabilir.

Müzik eğitiminde performans ölçmeye hizmet eden araçların özellikleri, kullanım amaçlarına göre farklılaşmaktadır. Uçan'a (1997) göre; kullanılan ölçekler, ölçülen müziksel performansa ait en yalın bilgilerin elde edildiği 'çeteleme ölçekli araçlar', müziksel performansa ait kapsamlı bilgilerin elde edildiği 'dereceleme ölçekli araçlar' ve ikisini birlikte kapsayan 'hem çeteleme hem dereceleme ölçekli araçlar' olmak üzere üç türdedir. Söz konusu araçların kullanımına yönelik tercihler ölçeği uygulayan kişinin/öğretmenin amaç ve yöntemine göre değişebilir. Yapılan bir araştırmada; müziksel performansın ölçümünde, kullanılabilirlik ve öğrencilerin eksikliklerini görebilme gibi sebeplerle dereceli ölçme araçlarının daha çok tercih edildiği saptanmıştır (Kaynak, 2011).

Farklı ülkelerde geçmişte ve günümüzde kullanımı kabul görmüş çeşitli müziksel performans ölçekleri bulunmaktadır. Solo çalgı performansı ölçümünde ilk sistematik çalışmalardan birisi Watkins'in 1942 yılında kornet/trompet için geliştirdiği araç olup; bu ölçek sonraki yıllarda Farnum tarafından diğer bando çalgılarını kapsayacak şekilde 'Watkins-Farnum Performance Scale' (1954) adıyla uyarlanmıştır ve güvenilirlik katsayısı oldukça yüksektir (Zdzinski, 1991; Zdzinski ve Barnes, 2002). Abeles (1973) tarafından klarinet performansını değerlendirme amacıyla geliştirilen 'Clarinet Performance Rating Scale (CPRS)' isimli ölçek, beşli Likert tipindedir. Ölçeğin geliştirilme sürecinde *a priori* ton, entonasyon, yorumlama, teknik, ritim, tempo ve genel etki olarak yedi alt boyut belirlenmiş; *a posteriori* ise yorumlama, ton, ritim/süreklilik, entonasyon, tempo ve artikülasyon olmak üzere altı faktörlü ölçek elde edilmiştir. Bunlardan başka, vokal müzikte deşifre performansını bir dizi kriter (ses yüksekliği ve zamana dair beceriler, nota atlama veya tekrarlama, tereddüt vb.) üzerinden ölçen 'Hillbrand Sight-Singing Test'; yaylı çalgı performansı için 'Farnum String Scale'; şarkı söyleme başarı testi olan 'The Belwin-Mills Singing Achievement Test'; Rutkowski'nin şarkı söyleme performansı gelişimini dokuz aşamaya ayırdığı 'Singing Voice Development Measure'; gitar performansı için 'The Guitar Songleading Performance Scale (GSPS)' (Atak Yayla, 2004; Colwell, 2019; Henry, 2001; Jensen, 2016; Silverman, 2011); müziksel performans ölçüp değerlendirmek için yurt dışında geliştirilmiş araçlara örnek verilebilir.

Türkiye'de müziksel performans ölçümüne yönelik araçların geliştirilmesi yurt dışına kıyasla daha geç bir dönemde başlamıştır. Bilimsel anlamda ilk girişimler Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Şubesi'nde 1970'li yıllarda başlamış; bölümün yetenek, ara ve dönem sonu sınavlarında uygulanmak üzere bilimsel nitelikli performans testleri geliştirilmiş; Edip Günay'ın yaylı çalgı, Ali Uçan'ın ise keman öğrenme-öğretme süreçlerine odaklanan ve öğretim programı ile eşgüdümlü olan ölçme aracı geliştirme çalışmaları, bu konudaki somut ve öncü örnekleri oluşturmuştur (Uçan, 1997). 1970'li yıllardan bu yana, müziksel öğrenme süreçlerine veya profesyonel icracılara yönelik ölçme-değerlendirme aracı geliştirme çalışmaları ses ve farklı çalgılar için adım adım çeşitlenerek artmış olup; bugün kullanıma sunulmuş pek çok performans ölçeği mevcuttur. Söz konusu ölçme araçlarına, -içerik değerlendirilmesi yapılmaksızın- 'Yaylı Çalgılar İçin Performans Değerlendirme Ölçeği' (Çiftçi ve Kurtuldu, 2010); 'Müzikal Doğaçlama Performans Değerlendirme Ölçeği' (Çelikoğlu ve Lehimler, 2019); 'Keman Dersi Performans Ölçme Aracı' (Dalkıran, 2008); piyano başlangıç dersleri için 'Performans Testi' (Kalyoncu, 1996), 'Piyano Rubriği' (Kaynak, 2011) veya 'Piyano Performansı Değerlendirme Ölçeği' (Okay, 2010); gitar eğitimine yönelik 'Gitar Performans Dereceleme Ölçeği' (Akçay, 2011) veya 'Performans Dereceleme Ölçeği Öntest-Sontest Formu' (Akçay, 2015) vb. örnek olarak gösterilebilir. Dereceleme yaklaşımı bu araçlarda da sıklıkla tercih edilmiştir.

Problemin Serimi

Türkiye’de 1970’li yıllardan bu yana, farklı çalgılar için öğrenme-öğretme süreçlerine veya profesyonel icraya yönelik geliştirilen performans ölçekleri mevcut iken; bu durum her çalgı için aynı çeşitlilikte temsil edilmemektedir. Günümüzde pek çok formel eğitim kurumu yanı sıra non-formel eğitim kurumlarında da öğretimi yapılan ‘Bağlama’, ölçme-değerlendirme araçları bakımından ihmal edilmiş olan geleneksel çalgılarımızdan birisidir.

Bağlama, bugün sadece Türkiye’de değil, Türkiye çevresindeki ülkelerde ve Türk diasporasında da sıklıkla icra edilmekte olup; -örneğin Almanya ve Hollanda gibi- Türklerin yaşadığı ülkelerdeki bazı örgün eğitim kurumlarına da girmiş bulunmaktadır. Bağlama, geleneksel ortamında daha çok sözlü kültür pratiklerine göre öğretilmekte ise de günümüzde okullarda ve okul dışındaki diğer müzik eğitimi kurumlarındaki/kuruluşlarındaki öğretimi yazılı kültür pratiklerine göre şekillenmektedir. Bağlamanın gelenek bağlamındaki öğretimi ve performansının değerlendirilmesi kendine özgü dinamik ve yöntemlerle gerçekleşirken; formel ve non-formel eğitim ortamlarında öğretime dair işlemler, öğretim programlarına dayalı olan diğer çalgılarla benzerlikler içerir. Güzel sanatlar liselerindeki, üniversitelerin müzik bölümlerindeki veya konservatuvarlardaki, yine halk eğitim merkezlerindeki vb. bağlama dersleri bunun için geliştirilen öğretim programlarına dayalı olarak verilmekte; böylece, öğretime ilişkin tüm edim, işlem ve süreçler sözlü kültür pratiklerinden farklılaşmaktadır. Formel eğitim ortamlarının sözlü kültür atmosferinde sahip olunan zamansal ve mekânsal esnekliklere sahip olmaması, becerinin oluşması için gereken deneyim süresinin, biçiminin ve sıklığının kültürel ortamın doğasına veya öğrenenin tercih ve ihtiyaçlarına göre değil de öğretim programının ve ilgili kurumun çizdiği çerçevelere göre belirlenmesi vb. etkenler; okullardaki bağlama eğitimini de her açıdan yapılandırmayı beraberinde getirmektedir. Böylece, derslerin öğretim programlarında yer alan amaç/kazanım, içerik gibi unsurlar etrafında şekillendirilmesi, içeriklerin sınıf düzeylerine göre dağılımının yapılması, derslerin belli süreler içinde gerçekleştirilmesi gibi kurumsal eğitim sürecine ait çeşitli zorunluluklar göz önünde tutulduğunda; öğrencinin bağlama çalma performansının da geçerlilik ve güvenilirliğe sahip ölçekler aracılığı ile sistemli bir biçimde ölçülmesi, bir postulat olarak belirginleşmektedir. Zira öğretim programlarına dayanan formel bağlama eğitiminin tüm unsurları planlı ve sistematik düzenlemelerle yürütülürken, ölçme-değerlendirme işlemleri bunun dışında tutulamayacaktır. Ancak, bağlama ülkemizin genel eğitim ve müzik eğitimi kurumlarına uzun süre önce giriş bulmasına karşın; öğrenme-öğretme süreçlerinde çalma performansını ölçmeye yönelik bilimsel ve sistematik çalışmalar ancak son yıllarda görünür olmaya başlamıştır.

Türkiye’de bilimsel çalışma bağlamında geliştirilen az sayıdaki bağlama çalma performansı ölçme araçlarını genel çizgileriyle mercek altına aldığımızda, bunları aşağıdaki iki ana gruba ayırmamız mümkündür:

- 1) Aşama/düzye ve beceri ayrımı yapılmaksızın performansı genel bir yaklaşımla ele alanlar,
- 2) Bağlamada spesifik bir beceriye yönelik olanlar.

Herhangi bir aşamaya ve özel beceri veya beceri dizisine vurgu yapılmaksızın performansın temel göstergelerine göre genel bir yaklaşımla yapılandırılan birinci gruptaki araçlara, Sözen’in (2012) *Bağlama Performansı Değerlendirme Formu* örnek verilebilir. Bu ölçme aracı, çalgı eğitimi alanındaki mevcut bazı testler incelendikten sonra alt boyutlarının ortak olduğu düşünüldüğünden ‘Piyano Dersi Sınav Performansı Değerlendirme Formu’nun (Bilen, 2007) bağlama performansına uyarlanmasıyla elde edilmiştir. Formda ‘teknik

yeterlilik', 'süreklilik' 'doğruluk' ve 'müzikalite' olmak üzere dört boyuta ve her bir boyutun tanımlayıcı alt boyutlarına yer verilmiştir. Formun uyarlanmasında uzman görüşleri temel alınmış, ayrıca bir deneme uygulaması ve güvenilirlik analizinin gerekli olmadığı ifade edilmiştir. Diğer bir ölçek ise, Börekci ve Dalkıran (2020) tarafından geliştirilen *Bağlama Performansı Ölçme Aracı*'dir¹. Bu araçta, bağlama performansına dair bazı temel bileşenler ile öğrenme süreci boyunca performansı destekleyecek bazı çevreyici davranışlar, ayrıştırılmaksızın 'ölçüt beceriler' altında iç içe verilmiştir. Ölçek için toplanan veriler istatistik işlemlerine tabi tutularak geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Burada anılan her iki ölçekte de performans genel olarak ele alınmış; 'başlangıç', 'orta' veya 'ileri' gibi herhangi bir aşama/düzyer ayrımı yapılmamıştır.

İkinci gruptaki ölçekler ise, bağlamada belli bir yeterlilik, beceri veya stilin merkezi konumda olduğu performansın ölçülmesine hitap eden daha spesifik içerikli araçlardır. İnanıcı (2017) tarafından geliştirilen *Silifke Tavrını Seslendirmeye Yönelik Performans Derecelendirme Formu* ve *Silifke Türkülerini Seslendirmeye Yönelik Performans Derecelendirme Formu* bunlara örnek teşkil etmektedir. Formlar, Silifke tavrının ve türkülerinin öğretiminde kullanılmak üzere hazırlanmış alıştırımların performans etkilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Derecelendirme yoluyla puanlanan formların birincisinde 17, ikincisinde ise 5 davranışa yer verilmiştir. Bu araçların geçerli ve uygulanabilir olup olmadığı uzman görüşü alınarak belirlenmiştir. Açar (2019) da bağlama öğretiminde kullanılan notasyonların deşifre başarısına etkisini araştırdığı doktora tezi için *Performans Değerlendirme Formu* geliştirmiştir. Bu form da uzman görüşü alınarak geliştirilmiştir ve 'ezgiyi doğru seslendirme', 'ritmik yapıyı doğru seslendirme', 'doğru parmak numarası', 'doğru tezene yönü', 'doğru tempo' olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır. Form, gözlemlenen deşifre başarısına dair maddelerin 'doğru' ve 'yanlış' seçenekleri ile işaretlenmesi yoluyla kullanılmaktadır. Diğer bir örnek ise, Gerekten'in (2020b) 'misket düzeni'nde egzersiz ve etütlere dayalı bir öğretim modeli tasarısı sunduğu ve modelin öğrenci başarısına etkisini araştırdığı doktora tezinde kullanılan *Performans Değerlendirme Ölçeği*'dir. Kapsam geçerliliği uzman görüşleriyle belirlenen ölçek; 'ilgili düzende perde hâkimiyeti', 'orta ve üst tellerde farklı pozisyonlarda parmak kullanımı', 'pozisyonlara hâkimiyet', 'orta ve üst tellerde dem', 'düz ve ters mızrap', 'senkronizasyon', 'ilgili pozisyonda ve pozisyonlar arası geçişte ajilite', 'deşifre yorumlama' olmak üzere sekiz beceriye odaklanılan bir araçtır. Puanlama ise, 100 puanın beşe bölündüğü dereceler yoluyla yapılmaktadır. İkinci grup için örnek olarak verilen bu ölçeklerde de herhangi bir aşama/düzyer ayrımı yapılmamıştır. Bununla birlikte, kapsadıkları beceriler nedeniyle başlangıç düzeyinden sonraki aşamalara tekabül ettiklerini söylemek mümkündür.

Bilimsel çalışmalar dışında, bağlama öğretimi için geliştirilen didaktik materyallerdeki durumun saptanması da önem arz eder. Bu bağlamda; 'çalğı okulu/metodu', 'öğretim programı' ve 'ders kitabı' olmak üzere üç tip ana materyal *performans ölçme aracı barındırıp barındırmadıklarını* saptamak üzere incelenmiştir. Tespit edilen durum aşağıda özetlenmektedir:

¹ Bu makalede açıklandığı üzere, literatürde bağlama çalma performansını ölçme araçlarının geliştirilmesine yönelik sınırlı sayıda da olsa bazı bilimsel ve didaktik çalışmalar mevcuttur. Bununla birlikte; Börekci ve Dalkıran tarafından 2020 yılında yayımlanan makalede, "Yapılan analizler ve uzman görüşleri doğrultusunda, günümüzde müzik eğitimi alanında, ölçme araçlarının geliştirilmesi ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmasına rağmen, halk çalgıları ve milli kültürümüzün en önemli simgesi olan Bağlamanın ölçme boyutuna ilişkin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmediği saptanmıştır." (2020, s. 1729) ifadesi yer almıştır. Anılan makalede, yazarların kendilerinden önce yapılan hiçbir ölçek çalışmasına ve girişimlere yer vermeyişlerini açıklığa kavuşturan gerekçelendirilmiş bir bilimsel kritik bulunmadığı halde; mevcut öncü çalışmaların ismen dahi anılmaksızın yok sayılması, bilimsel açıdan tartışmalı bir durumu doğurmaktadır.

- Ülkemizde 1960'lı yıllardan bu yana sayıları gittikçe artan bir biçimde, öğretime hizmet eden pek çok *bağlama okulu/metodu* yayımlanmıştır (Gereken, 2020a). Alanda çok tanınan yaklaşık 30 bağlama okulunun/metodunun incelenmesi; bu kitaplarda genel eğilim olarak çalgıdaki becerilerin öğretime odaklanıldığını, öğretim süreci sonunda performansın ölçülüp-değerlendirilmesine hizmet edecek sistemli ölçme araçlarına yer verilmediğini göstermiştir.
- Güzel sanatlar liseleri (MEB, 2016a), halk eğitim merkezleri (MEB, 2016b ve 2017), ortaokullar ve imam hatip ortaokullarının (MEB, 2018) *bağlama öğretim programlarındaki* genel yaklaşım, ölçme-değerlendirmeye dair ilkesel açıklamaların yapılması ve performans ölçeği dışında bazı örnek araçların sunulması şeklindedir. Güzel sanatlar lisesi programında ise, performansın ölçümü için dereceli puanlama anahtarı/derecelendirme ölçeği kullanılması da önerilmektedir (MEB, 2016a).
- 'Ders kitabı', okullardaki eğitimde kullanılan ana öğretim materyalidir. Bağlama öğretim programları incelenen okullar içerisinde, programa paralel olarak ders kitabı da bulunan güzel sanatlar lisesidir. Bu okulun *bağlama ders kitapları* 2019 yılında güncellenmiş ve her sınıf düzeyi için (9-12) Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yeni kitaplar yayımlanmış olup; kitapların içerisinde, bağlama çalma performansını ölçmeye yönelik bazı araçlar bulunmaktadır (Avcı, Yılmaz, Çiçekçioğlu ve Özcanlı, 2019a, 2019b, 2019c, 2019d). 2008 yılında yayımlanan 9. sınıf bağlama ders kitabında (Akdağ ve Tuncer, 2008) sınırlı bir içerikle *Akran Değerlendirme Formu* biçiminde yer alan birkaç maddelik ölçme araçları; yeni ders kitaplarında tüm sınıf düzeyleri için daha geniş bir içerikle hazırlanan, belirlenmiş davranışların her üniteden sonra öğretmen tarafından değerlendirilmesine olanak tanıyan dereceleme ölçeklerine yerini bırakmıştır. *Dereceli Puanlama Anahtarı* adı ile tasarlanmış olan bu araçlar; teknik ve müzikal becerileri içeren psiko-motor davranışların yanında, bazı bilişsel davranışların da değerlendirilebileceği beş dereceli ölçeklerdir. 9. sınıf ders kitabındaki ölçek sayısı diğer sınıflara kıyasla oldukça yüksektir. Bunun başlıca sebebinin; bu sınıfın bağlamaya başlangıç seviyesini oluşturması ve bu nedenle de teknik becerilerin ders konuları içerisinde geniş bir alanı kapsamaması olduğu düşünülmektedir. Ders kitaplarında, 11. sınıftan itibaren öğrencinin kendi kendini değerlendirebileceği *Öz Değerlendirme Formu*'na da yer verilmiştir.

Bağlama çalma performansını ölçmede son yıllarda böylesine adımlar atılmış olsa da; bağlama eğitimi süreçlerinde performansın ayrıntılı ve sistemli değerlendirilmesine yönelik araçların geliştirilmesi ihtiyacının belirginleşmemesi, ayrıca bu hususta görüş birliğine dayanan ve oryantasyon sağlanabilecek bir zeminin oluşmaması, uzun yıllardan beri var olan bir durumdur. Bağlama eğitiminde ölçme-değerlendirme süreci öğretimin farklı değişkenlerine bağlıdır ve öncelikle de dersin amaç/kazanım ve içeriklerinden bağımsız yürütülemez. Ancak, bağlama dersi içeriklerinin geniş çevrelerce kabul görmüş bir biçimde aşamalandırılmaması, halen varlığını korumakta olan bir sorunsaldır. Örneğin, alan yazın incelendiğinde piyano performansı için tanımlanmış basamaklar mevcut iken (Pamir, ty; Varró, 1929; VdM, 1990); bağlama eğitimi okullarının/metotlarının büyük çoğunluğunda, bağlama çalma performans düzeylerinde/basamaklarında bir konsensüse dayanan 'başlangıç'- 'orta'-'ileri' gibi çok belirgin aşamaların olmadığı görülmektedir. Bağlama dersi veren öğretim elemanlarının katıldığı bir araştırmada da buna vurgu yapılmış, bağlama öğretim okullarının/metotlarının 'başlangıç', 'orta', 'ileri' gibi aşamalandırılması gerektiği katılımcıların %97,05'i tarafından ifade edilmiştir (Akçalı, 2012). Buna bağlı olarak, düzey ayrımı ölçme aracı çalışmalarında da önemli bir sorundur ve henüz çok az sayıdaki bağlama performansı ölçeğinde düzey ayrımı mevcuttur. Örneğin Kınık (2010) tarafından yapılan çalışmada açık olarak

düzy tanımlı yapılmış olup; başlangıç düzyeyine odaklanılan araştırmada, öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası beceri durumlarının nitel olarak betimlendiği ve gelişim durumunun beř nitelemeden birisi sečilerek belirtildiği bir *Gözlemci Deđerlendirme Formu* kullanılmıştır. Form; uzman gözlemciler tarafından belirlenen ‘duruş, oturuş’, ‘tutuş’, ‘sađ el ve tezene tutuş pozisyonu’, ‘sol el ve parmak pozisyonu’, ‘eseri seslendirmedeki müziksel durum’ olmak üzere beř boyutu kapsamıştır. Düzyey odaklı ölçekler henüz yok denecek kadar az olduğundan, aşama eğilimlerini tam olarak saptamaya yardımcı olacak veriler sağlanamamaktadır.

Bağlama çalma performansı hususunda düzyeyler/aşamalar yanında başka değerkenler de belirleyicidir ve bunların başında yöresel çalım farkları gelmektedir. Yöresel tavırların öğretimine, zamanlama olarak hangi performans düzyeyinde başlanması gerektiği konusunda da bir görüş ve uygulama birliğine rastlanmamaktadır. Bağlamada çeşitli yöresel tavırlar (örneğin Zeybek, Konya, Yozgat, Teke, Silifke vd.), yüksek düzyeyli bir çalma performansı gerektirmektedir. Bunun yanında, ‘özel ve özgün’ bir çalım gerektiren ve kaynak kişinin çalma tekniğine bağlı bazı karakteristik özellikler içeren ezgilerin de varlığı, yine bunların bir kısmının bu hususta donanım sahibi icracılarla icra stilleri özümşenerek çalışılma gerektirmesi (Öztürk, 2016)²; performansın aşamalandırılmasında dikkate alınması gereken hususlardandır. Bağlamada performansın sözlü kültürün/geleneğin doğasından kaynaklanan icra pratikleri, diğer müzik türleri, halk müziğinin kırsal ve kentsel tarzları, performansın arka planındaki değer ve normlara sızan ideolojik anlayışlar veya sosyo-politik dayatmalar vb. (Markoff, 1986) yanı sıra genel olarak performanstan ayrı düşünülemeyecek duygu boyutu, kaygı, motivasyon, yaratıcılık vb. değerkenlerden de etkilenmesi; bağlama öğretiminde performans konusunu daha da karmaşık hale getirmektedir. Buna ek olarak, bağlama çalgısının yapısal olarak da farklı tiplerinin ve farklı akort biçimlerinin/düzenlerinin olması, ortak beceri göstergeleri yanında anılan farklardan kaynaklanan diğer tipik becerileri de gözetmeyi gerektirmektedir. Tüm bu etkenler, formel eğitim süreçlerinde bağlama derslerinin planlamadan değerlendirmeye uzanan tüm evrelerinde, performansa dair ayrıştırılmış rafine bir bakış açısını zorunlu kılmaktadır.

Araştırmamız dâhilinde incelenen bilimsel yayınlarda mevcut olan az sayıdaki ölçeklerin, henüz bağlama performansının çeşitli düzyeylerini/aşamalarını kapsayacak çeşitlilikte olmaması; bizi bu çalışma için motive eden başlıca etkidir. Çalgı eğitiminin tüm süreci göz önünde bulundurulduğunda; her düzyeyde/aşamada farklı performans niteliklerinin olduğu, buna paralel olarak da gözlemlenmesi gereken farklı davranış çıktılarının meydana geleceği kendiliğinden anlaşılacaktır. Bu temel sayıldı; ‘başlangıç’, ‘orta’, ‘ileri’ gibi -veya içeriğine göre daha başka şekilde de isimlendirilebilecek- farklı performans düzyeyleri/aşamaları için ayrı ölçme araçlarının geliştirilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda; bu makalede *bozuk düzeni bağlama eğitiminin başlangıç düzyeyinde çalma performansının ölçülmesine* hizmet etmek üzere 2017-2019 yılları arasında geliştirilmiş olan bir ölçme aracının tanıtılması amaçlanmıştır. Ölçeğin geliştirilme süreci, makalemizde Grotjahn (2000) ile Öztürk ve Kalyoncu’nun (2020) ölçek geliştirme aşamaları baz alınarak sunulmaktadır.

Bağlama Performansı Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilme Süreci

Bu bölümde, *Bozuk Düzeni Bağlama Eğitiminde Başlangıç Düzyeyi Performans Ölçeği*’nin geliştirilme süreci ana aşamalarıyla ele alınmış ve bu aşamalarda yerine getirilmiş olan işlemler açıklanmıştır.

² Öztürk (2016), üsluplarındaki orijinalliklerden dolayı örneğin Muharrem Ertaş, Çekiç Ali (Ali Ersan), Hacı Taşan gibi geleneksel sanatçılara ait eserlerin, kaynak kişilerinden dinlenerek çalışılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Taslak Ölçeğin Hazırlanması

Ölçeğin geliştirilme sürecinde öncelikle konu ile ilgili alan yazın taraması yapılmış, ölçek hazırlamada dikkat edilmesi gereken hususlar incelenmiştir. Bağlama öğretme-öğrenme sürecindeki düzeylerin/aşamaların literatürde konsensüse dayalı olarak kesin bir biçimde belirlenmiş olmadığını giriş kısmında vurgulamıştık. Bu durum, çalışmanın zorlayıcı hususlarından birisini teşkil etmiştir. Yapılan okumaların bağlama eğitimi ile sınırlı tutulmaması ve alan yazında mevcut olan, diğer çalgılar için geliştirilen başlangıç düzeyi ölçeklerinin de incelenmesi, sorunsal aşmada yardımcı olmuştur. İrdelemeler, başlangıç seviyesinde öğrenciye kazandırılması beklenen davranışların pek çok çalgıda ortak noktaları kapsadığını göstermiştir: Bedensel kuruluş (oturuş, duruş, tutuş, el, kol/ön kol, parmak gibi üyelerin çalgı üzerinde konumlandırılması vb.), her iki el ve katılımcı diğer organların eşgüdümünün sağlanması, sağ ve sol elde ses elde etmek için gereken temel tekniklerin kazanılması, çalgıya temel düzeyde hâkimiyet; başlangıç aşamasındaki öncelikli amaçlardır. Bağlama eğitimi ile ilgili bazı çalışmalarda da başlangıç düzeyi için benzer noktalara vurgu yapılmakta; genellikle oturuş, duruş, tutuş, sağ elde tezene vuruşları, sol elde pozisyon ve parmak basış vb. temel konular öne çıkarılmaktadır (Alan, 2012; Ekici, 2016; Kınık, 2010).

Çalma performansı, -tüm çalgılar için- en genel anlamda ‘teknik’ ve ‘müzikal’ olarak iki ana boyuta ayrılmakta (Dick, 2017); teknik boyuta giren konuların temel müzikal becerilerle iç içe öğretilmesi beklenmektedir. Performansın ‘artistik’ boyutu ise, çalgıyı tanıma ve temel hâkimiyet kazanılması gereken başlangıç seviyesinde henüz belirgin olarak öne çıkmamaktadır. Hazırlanan ölçeğe temel oluşturacak teknik ve müzikal nitelikteki başlangıç düzeyi kazanımlarını belirleyebilmek için, öncelikle ölçek uygulamasının gerçekleştirileceği halk eğitim merkezinin bağlama öğretim programları (MEB, 2016b ve 2017) detaylı incelenmiş; ardından güzel sanatlar liseleri (MEB, 2016a) ile mesleki ve teknik eğitim liseleri (MEB, 2013) için geliştirilmiş bağlama dersi öğretim programları da çözümlenmiştir. Programlardaki kazanımlardan yola çıkarak ve programlarda yer verilmeyen ancak başlangıç düzeyinde olması beklenen diğer davranışlar da araştırmacılar tarafından eklenerek; öncelikle başlangıç düzeyine hitap edebilecek 86 maddelik bir kazanım havuzu oluşturulmuştur. Bunlardan 40 tanesi bilişsel, 46 tanesi de psiko-motor alanla ilgili kazanımlardır. Bilişsel ve psiko-motor kazanımların bir araya getirilmesi, başlangıç düzeyine dair bütüncül bir bakış kazanılmasına yardımcı olmuştur.

Ölçek geliştirmede *performansa* odaklanıldığından, yani *gerçekleşecek beceriler* merkeze alındığından; bir sonraki adımda sadece psiko-motor kazanımlar işleme alınmış ve bunlar aşamalandırılarak kendi içinde sıralanmıştır. Ardından, her bir kazanım için ölçüt olabilecek alt davranışlar/gösterge beceriler de araştırmacılar tarafından formüle edilmiştir. Daha sonra bu kazanımlar ‘teknik’ ve ‘müzikal’ ana boyutları altında sınıflanmış; 25 madde teknik, 21 madde ise müzikal boyuta dâhil edilmiştir. Bundan sonraki adımda, kazanımların içerikleri dikkate alınarak teknik ve müzikal boyutlar da kendi içinde ayrıştırılmış; *teknik boyut* için ‘bağlamayı konumlandırma’, ‘tezene vuruş ve parmak basış’, ‘tuşeye ve tezeneye hâkimiyet’, *müzikal boyut* için ise ‘entonasyon’, ‘cümleme’, ‘tempo ve nüans’, ‘bütünlük ve akıcılık’ alt boyutlarına karar verilmiştir. Ardından, kazanım maddeleri ait oldukları alt boyutlara göre gruplandırılmıştır. Son adımda ise; listedeki 46 madde ‘temel becerileri temsil etme’, ‘tekrarlanma’, ‘genel veya detay olma’, ‘sınıflandığı alt boyutu temsil etme’ gibi başlıca kriterlerle tekrar rafine bir elemeye tabi tutulmuş, maddeler formüle edilmiş ve sayıları da 21’e indirilmiştir.

Ayrıca, maddelerin dilsel ifadesinde de ‘tek anlamlılık’ ve ‘stil birliği’ sağlanmasına önem verilmiştir. Böylece ölçek için, öğrencilerin çalma performansının göstergesi olabilecek taslak maddeler hazırlanmıştır.

Çalışmada, veri toplamaya uygun olacağı düşünüldüğünden Likert tipi bir ölçek geliştirilmesi kararlaştırılmış; ölçeğe, beklenen davranış ve becerilerin gerçekleşme düzeyini saptamaya hizmet edecek şekilde 1’den 5’e kadar dereceli puanlama imkânı veren puan sütunları eklenmiştir. Ölçekteki puanlar; 1=Hiç, 2=Biraz, 3=Kısmen, 4=Büyük Ölçüde ve 5=Tamamen biçiminde dereceli olarak belirlenmiştir. Ayrıca; ölçeğin ön kısmına, ölçeği uygulayacak olan alan uzmanı ve/veya bağlama eğitimcileri için gerekli bilgilendirme ve açıklamalar da eklenmiştir.

Hazırlanan 21 maddelik ilk taslak, *kapsam geçerliliği* için görüş almak üzere ikisi bağlama eğitimi (mesleki deneyimleri 25 ve 35 yıl), birisi de müzik eğitimi (mesleki deneyimi 43 yıl) alanından olmak üzere farklı üniversitelerde görev yapan üç alan uzmanına gönderilmiştir. Ayrıca, ölçeğin *biçim ve görünüş açısından uygunluğu ve kullanılabilirliği* hususlarında da mesleki deneyimleri 27 ve 6 yıl olan iki ölçme-değerlendirme alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlardan, değerlendirme sonuçlarını yazılı olarak bildirdikleri formlar aracılığı ile görüş alınmıştır. Gelen görüşler irdelenmiş; bazı kavramlara, becerilerin ifadesine, boyut-madde-seçenek uyumuna, ölçeğin görünüşüne dair dönüt ve öneriler doğrultusunda ölçek üzerinde gerekli düzeltme, iyileştirme ve eklemeler yapılarak, deneme uygulamasında kullanılacak olan 24 maddelik taslak ölçek elde edilmiştir.

Taslak Ölçeğin Uygulanması

Deneme taslağının uygulanmasından önce; tüm işlemleri yerine getirilerek sırasıyla *Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu*’ndan ve *Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü*’nden³ araştırma için gereken onay ve izinler alınmıştır. Uygulama için Ağrı, Ankara, Ardahan, Çankırı, Eskişehir ve Kırıkkale illerinde Halk Eğitim Merkezi bünyesinde beş-altı ay önce ‘bozuk düzeni’nde bağlama eğitimi almaya başlamış olan kursiyerlere ulaşılmıştır. Etik kurula sunulan ‘Gönüllü Bilgilendirme Formu’ ve ‘Katılımcı Onam Formu’ aracılığı ile öğretmen ve kursiyerlerin gönüllülük onayları alındıktan sonra, bu illerden 95 kursiyer çalışmaya dâhil edilmiştir. Dersleri yürüten bağlama öğretmenleriyle kursiyerlerin öğrenme içerikleri hakkında görüşülmüş; akabinde, başlangıç düzeyine dair becerilerin gözlemlenebileceği baraj eser olarak ‘Ne Ağlarsın Benim Zülfü Siyahım’ türküsü seçilmiş ve öğretmenler eseri tüm öğrencilere öğretmişlerdir. Türkünün çalışılmasından sonra, her bir öğrencinin türküyeye ait performansı öğretmenleri tarafından kayıt altına alınarak videoları araştırmacılara gönderilmiştir. Öğretmenler, gerekli hassasiyeti göstererek öğrencilerin performansına dair davranışlarının tam ve net olarak görülebildiği kayıtlar hazırlamışlar ve tüm videoları eksiksiz ve hasarsız olarak araştırmacılara ulaştırmışlardır.

Öğrencilerin performansları iki bağlama eğitimcisi tarafından taslak ölçek kullanılarak değerlendirilmiştir. İkinci değerlendiricinin yazarlardan farklı bir isim olmasına önem verilmiş; ölçme işlemine geçmeden önce, kendisine gerekli bilgilendirme ve açıklamalar yapılmıştır. Değerlendiriciler, birbirlerinden bağımsız olarak her

³ Milli Eğitim Bakanlığı *Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü*’nün 31.01.2018 tarihli ve 26879895 605.01 E.2165683 sayılı izin yazısı.

bir öğrencinin performansını izlemiş ve taslak ölçeği kullanarak her bir beceri maddesini gerçekleştirme düzeyine göre puanlamışlardır.

Deneme Uygulamasından Elde Edilen Verilerin Analizi

Deneme uygulamasından elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılarak analize tabi tutulmuştur ve analiz sonuçları aşağıda sunulmaktadır.

Değerlendiriciler arası uyum

Veri analizinde, iki bağımsız değerlendirici tarafından puanlama yapıldığı ve ortalamalar kullanılacağı için, *değerlendiriciler arası uyumun* hesaplanması öncelenmiştir. Hesaplama için Cohen'in Kappa katsayısı kullanılmış ve sonuç $\kappa=0,78$, $p<0,01$ olarak bulunmuştur. Kappa değeri referans aralıklarına göre; bu sonuç, iki değerlendiricinin puanları arasında yüksek düzeyde uyum olduğunu göstermektedir.

Yapı geçerliliği

Ölçeğin *yapı geçerliliği* faktör analizi yoluyla test edilmiştir. 'Müziksel ifade' ile ilgili 24. maddenin değerlendiriciler tarafından 95 katılımcının neredeyse tamamında '1' ile puanlanması sebebiyle, ilk etapta 24 maddeden oluşan taslak ölçeğin hesaplamaları yapılamamıştır. Bu durumda, madde çıkarma kuralının uygulanıp uygulanamayacağı tartışılmıştır. Anılan 24. maddenin "Ezginin konu içeriğine uygun bir müziksel ifade gerçekleştirebiliyor." şeklinde formüle edilmiş olması sebebiyle, biraz daha müzikal birikim gerektiren bu becerinin başlangıç düzeyinde aranmamasına karar verilmiştir.

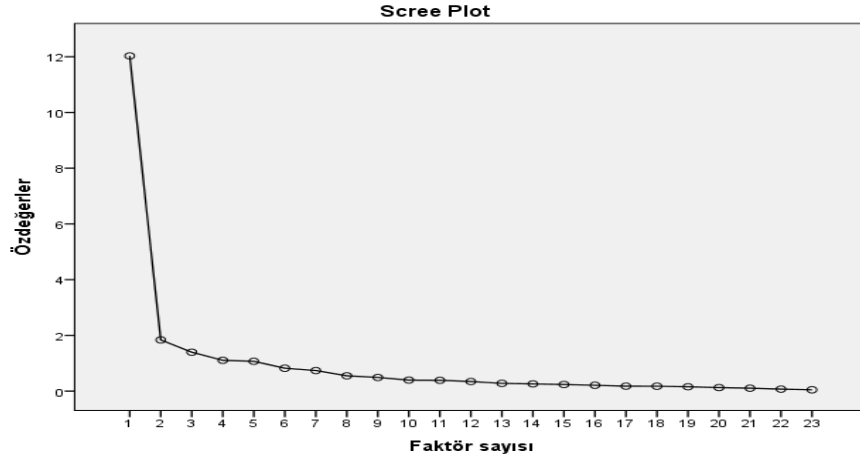
Bir sonraki adımda, verilerin faktör analizine uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) istatistiği ve Bartlett Küresellik Testi uygulanmıştır. Tablo 1'de, KMO uyum ölçüsü ve Bartlett Küresellik Testi sonuçları verilmiştir. Elde edilen KMO uyum ölçüsü değeri 0,902 olup; bu sonuç, eşik değer 0,60'ın çok üzerindedir ve mükemmel düzeyde uygunluk olduğunu göstermektedir. Bartlett Küresellik Testi de 0,01 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(253)} = 1895,433; p < 0,01$). Elde edilen sonuç bir yandan verilerin faktör analizine uygunluğunu, diğer yandan da puanların normalliğini göstermektedir.

Tablo 1. KMO İstatistiği ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

KMO Örneklem Uyum Ölçüsü		0,902
Bartlett Küresellik Testi	χ^2	1895,433
	Sd	253
	p	0,000

Yapılan faktör analizinde, öz değeri 1'in üzerinde olan beş bileşen olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu beş bileşen, açıklanan toplam varyansa yaptıkları katkının önemi çerçevesinde değerlendirildiğinde; tek bileşenin varyansa daha önemli katkı yaptığı görülmüştür. Söz konusu faktörün tek başına varyans açıklama oranı

%52,3'tür. Bundan dolayı, analizin tek faktör için tekrarlanmasına karar verilmiştir. Aynı şekilde, aşağıda verilen Grafik 1'e bakıldığında, birinci noktadan ikinci noktaya keskin bir düşüş olduğu, ikinci noktadan itibaren yatay bir seyir başladığı da görülmektedir. Burada, ikinci noktanın üzerinde kalan nokta sayısı faktör sayısını göstermektedir ve buna göre de önemli faktör sayısı birdir.

Grafik 1. Performans Değerlendirme Ölçeğine Ait 'Scree Plot' Grafiği

Ölçekteki maddelerin faktör yük değerleri tek bir faktör altında Tablo 2'de verilmiştir. 21 maddenin yük değeri 0,45'in oldukça üzerindedir ve bu bulgu, maddelerin seçim için uygun olduklarını gösterir. Tabloya bakıldığında 22. maddenin faktör yükünün 0,253; 10. maddenin ise 0,438 olarak bulunduğu görülecektir. Çalışmanın amacına göre, faktör yükü 0,1'in veya 0,3'ün altında kalan maddeler ölçekten çıkarılmaktadır. Bu çalışmada 0,1'in üstünde faktör yüküne sahip tüm maddelerin ölçekte kalması kuralı uygulanmış ve bu iki madde de ölçtükleri becerilerin önemi nedeniyle atılmamıştır. Böylece, analize tabi tutulan 23 maddenin tümü ölçekte yer almıştır.

Güvenilirlik

Korelasyon tekniği ile *madde seçiminde*, denemelik ölçekte bulunan her bir madde ile bu madde dışında kalan diğer maddelerin toplamından oluşan bütün arasındaki ilişkiyi saptamak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir. Bulunan korelasyon değerleri $r=,438$ (m10) ile $r=,892$ (m13) arasında değişmekte olup, 0,01 düzeyinde anlamlıdır. Buna dayanarak; ölçekte yer alan tüm maddelerin, ölçeğin bütünü ile ölçülmek istenen özellikleri iyi ölçen maddeler oldukları söylenebilir.

Ölçek maddelerinin *ayırt ediciliğini* hesaplamak amacıyla; sıralamanın üst %27 (n=26) ve alt %27'lik (n=26) diliminde yer alan katılımcıların ölçeğin her bir maddesinden aldıkları puan ortalamaları, 'bağımsız örneklem t testi' ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen ve Tablo 2'de verilen 't' değerlerinin tamamı, $p=0,01$ önem düzeyinde anlamlıdır. Bu sonuç; tüm maddelerin, o madde ile ölçülmek istenen özelliğe sahip olanlarla olmayanları ayırt edici nitelikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Ölçekte Yer Alan Maddelerin Faktör Yük, r ve t Değerleri

Madde No	Faktör Yükleri	r	t
m1	,645	,627	5,171
m2	,717	,713	7,108
m3	,699	,686	6,226
m4	,650	,626	5,036
m5	,689	,656	6,679
m6	,736	,703	6,545
m7	,814	,771	7,298
m8	,574	,549	7,706
m9	,714	,697	6,788
m10	,438	,408	4,707
m11	,793	,767	7,904
m12	,514	,475	4,502
m13	,892	,873	13,472
m14	,872	,849	12,34
m15	,596	,567	6,29
m16	,800	,766	9,412
m17	,814	,775	9,641
m18	,820	,778	10,33
m19	,852	,810	11,491
m20	,743	,689	9,583
m21	,780	,729	8,83
m22	,253	,328	3,852
m23	,865	,821	11,351

Performans ölçeğinin *güvenilirliği* için, maddelerin Cronbach α güvenilirlik katsayılarına bakılmış ve ölçeğin geneline ilişkin sonuç Tablo 3'de verilmiştir. Ölçek için bulunan Cronbach α güvenilirlik katsayısı $r=0,956$ 'dır. Bu sonuç, yeterli kabul edilen 0,70 değerinin üzerindedir ve buradan hareketle, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3. *Performans Değerlendirme Ölçeğine Ait Güvenilirlik Katsayısı*

Kesit	Madde sayısı	Cronbach α
Ölçeğin bütünü	23	0,956

Ölçeğe Son Halinin Verilmesi

Taslak ölçeğin uygulanmasıyla sağlanan verilerin analizi sonucunda; 23 maddelik, Cronbach α güvenilirlik katsayısı $r=0,956$ olan ölçek elde edilmiş ve bu araca *Bozuk Düzeni Bağlama Eğitiminde Başlangıç Düzeyi Performans Ölçeği* (bk. Ek-1) adı verilmiştir. Ölçek, deneme öncesinde (*a priori*) kuramsal olarak iki ana boyuta ve alt boyutlara (bk. Ek-2) ayrılmış olmakla birlikte; *a posteriori* tek faktörlü yapı göstermiştir ve tek faktörün varyansı açıklama gücü yüksektir. Ölçme aracı, ‘teknik’ ve ‘müzikal’ yeterlilikleri içeren maddelerden oluşmaktadır. Ölçekten en az 23, en fazla 115 puan alınabilir.

Etik Hususlar

Bu çalışma için, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi *Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu*’ndan (Kurulun 03.12.2017 tarihli ve 2017/10 sayılı toplantısında alınan karar; Protokol No: 2017/273) onay ve izin alınmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde de biçimsel olarak onay ile yetinilmeyerek; katılımcıların hakları, gönüllülük, katılımcıların ve kişisel bilgilerinin gizliliği, mevcut literatürün gözetilmesi, kaynaklardaki bilgilerin kullanımı ve aktarımı, verilerin toplanması, analizi ve işlenmesi, araştırma sürecinde görev alan uzmanların seçimi, araştırmaya çeşitli aşamalarda katkısı olan kişilerin görünürlüğü vd. bağlamında ulusal ve uluslararası etik kodlar ile çelişen bir ihlal yapılmamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bu ölçek geliştirme çalışması sonucunda, 23 maddelik *Bozuk Düzeni Bağlama Eğitiminde Başlangıç Düzeyi Performans Ölçeği* elde edilmiştir. Süreçte yapılan işlemlerden ve istatistiki analizlerin sonuçlarından hareketle, ölçeğin kapsam ve yapı geçerliliğine sahip, yüksek düzeyde güvenilir bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Bir öğrencinin ölçekten alacağı toplam puanın üst puana yakınlığı performans başarısının yüksek, alt puana yakınlığı da düşük olduğunu gösterir.

Ölçekte yer alan maddeler, ‘bozuk düzeni’nde verilen bağlama eğitiminin başlangıç düzeyinde bulunan bireylerin temel çalma becerilerini kapsamaktadır. Deneme uygulamasından önce taslak ölçekte bulunan ve ‘ezginin/türkünün konusuna göre tematik müziksel ifadeye’ odaklanması sebebiyle biraz daha ileri seviyeye ait olabilecek olan 24. maddenin, aldığı istatistiki değerler sonucunda ölçekten çıkarılması da; diğer maddelerin tutarlı olarak başlangıç düzeyine odaklandığının göstergelerinden birisidir. Bu sebeple; geliştirilen ölçme aracı, alan uzmanının değerlendirme yapması şartıyla ‘bozuk düzeni’nde bağlama eğitimi verilen formel ve non-formel eğitim kurumlarında başlangıç düzeyinde kullanılmaya uygundur. Ölçek yayınlarında örnek maddelerin sunulması bir gereklilik olarak ifade edilir (Güngör, 2016). Örnek madde yerine, ölçeğin tümü makalemizin ekinde sunulmaktadır. İlgililer, ölçek kullanımındaki bilimsel ve etik kurallara (kullanım izini, ölçekte ifade veya madde

değiştirmemek vb.) bağlı kalmak kaydıyla, ölçeği başlangıç düzeyi bağlama eğitiminde ve araştırmalarında kullanabilirler. Ölçek geliştirme sürecinde, çeşitli eğitim kurumlarının (halk eğitim merkezi, güzel sanatlar lisesi, mesleki ve teknik eğitim liseleri) bağlama öğretim programlarında başlangıç düzeyini temsil edebilecek kazanımlar taranarak, ilk adımda oluşturulan madde havuzuna alınmıştır. Bununla birlikte, ölçeğin her eğitim kurumunun, özellikle de icracı yetiştiren programların başlangıç düzeyindeki tüm performans göstergelerini içermeme ihtimali de bulunabilir. Ayrıca, çağımızın öğretim programlarının sürekli revizyon gerektiren ‘açık program’ niteliğine sahip olması, kazanımların da sürekli yenilenme potansiyeline işaret eder. Bu sebeplerle, ölçek uygulanmadan önce ilgili öğretim programının kazanımlarını temsil edip etmediğinin gözden geçirilmesi; genelleme hususundaki olası yanlılgı ve hataları önleyecektir.

Geliştirilen bu ölçme aracının, birçok çalma davranışının ortak olduğu bir diğer tel düzeni olan ‘bağlama düzeni’ eğitiminin başlangıç düzeyinde kullanılabilir bir ölçeğin geliştirilmesine de ışık tutabileceği düşünülmektedir. Ölçekte bulunan maddelerin çok büyük çoğunluğu başlangıç düzeyi ‘bağlama düzeni’ performansını da ölçebilecek nitelikte olmasına karşın, çalma tekniği ile ilgili farklılıklardan dolayı bir kısım maddeler de uygun değildir. ‘Bağlama düzeni’nde verilen eğitimde özellikle tel geçişlerinin yoğun olması, ana farklardan birisidir. Bu bağlamda; ölçeğin, böylesine temel hususlar gözetilmeksizin ‘bağlama düzeni’ için kullanılmasının ihtiyacı karşılamayacağı ve ölçmede hatalı sonuca götüreceği de burada vurgulanması gereken önemli bir husustur.

Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda yapılandırılan bu ölçek, bağlama eğitiminin sonraki düzeyleri için geliştirilecek ölçme araçları için de kılavuz işlevi görebilir. Hem temel hem de öncül olan ‘başlangıç’ düzeyine odaklanan ve titizlikle aşamalı işlemlerden geçirilmiş madde içeriğine sahip olan ölçeğin; örneğin ‘orta’ ve ‘ileri’ gibi farklı düzeyler ile birlikte ‘spesifik becerilerin’ ölçülmesi için geliştirilecek diğer ölçme araçları için de çıkış noktası oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda, bu çalışma hem bağlama eğitimi alanına temel kazanımlar sağlaması hem de geleneksel çalgılar için performans ölçeği geliştirme çalışmalarında bilimsel yönteme dayanan örneklerin sergilenmesi açısından önem arz etmektedir.

Performans ölçme, bünyesinde çeşitli zorlukları da barındıran bir süreçtir. Müziksel performans ölçeklerinin değerlendiriciler tarafından doğru kullanılması ve puanlanması bu zorluklardandır. Bazı müziksel performans değerlendirmelerinde görüş birliği, uyum ve tutarlılık yüksek olurken (Yağışan ve Özmenteş, 2016); bazılarında ölçme sonuçlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklar ortaya çıkabilmektedir. Uçan’a (1997) göre, puanlamalarda değerlendiriciler arası görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasında; ölçeklerin nesnellik, geçerlilik, güvenilirlik ve kullanılabilirlik gibi niteliklerinde eksikliklerin olması rol oynamaktadır. ‘Bozuk Düzeni Bağlama Eğitiminde Başlangıç Düzeyi Performans Ölçeği’nin geliştirilmesinde söz konusu kriterlere dikkat edilmiş, ayrıca maddelerin açık ve anlaşılır olmasına, diğer bir ifadeyle ‘tek anlam’ içermesine de büyük önem verilmiştir. Böylece, değerlendiriciler arasında oluşabilecek hata oranlarının en aza indirilmesi hedeflenmiştir. Cohen’in Kappa değeri referans aralıklarına (Arslan Mancar, 2019) göre, geliştirilen bu ölçeğin değerlendiriciler arası uyum katsayısı yüksektir ve puanlamanın alan uzmanları tarafından yapılmasının bu hususta belirleyici bir etken olduğu değerlendirilmektedir. Puanlamalarda alan uzmanlarının görev almasının, ölçekteki bağlama eğitimine ilişkin kavram ve becerilerin doğru anlaşılıp isabetli değerlendirme yapılabilmesi için bir gereklilik olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber, ölçeği çalışmalarında kullanmayı düşünen araştırmacıların değerlendirmeyi yapacak alan uzmanlarını belirlerken, ölçmenin değerlendiricilerin kişisel bakış açıları ya da yaklaşımlarından

etkilenmemesi veya en az düzeyde etkilenmesi için birçok faktörü göz önüne almaları da fayda sağlayacaktır. McPherson ve Thompson'un (1998) da vurguladığı gibi; araştırmacılar, görev alacak değerlendiricilerin karar verme süreçlerini doğrudan etkileyen sosyal, kültürel, kişisel ve mesleki özelliklerini de yakından tanımalıdır.

Teşekkür

Ölçek geliştirme sürecinde uzman görüşü aldığımız Prof. Dr. Ali UÇAN, Prof. Erdal TUĞCULAR, Prof. Dr. Zekeriya NARTGÜN, Prof. Dr. Attila ÖZDEK ve Öğr. Gör. Ceren MUTLUER'e; yine görüşleriyle katkı sağlayan Dr. Öğr. Üye. İsmail SÖZEN'e; ölçeğin puanlanmasında ikinci değerlendirici olarak görev alan Dr. Öğr. Üye. Alper BÖREKÇİ'ye; veri analizindeki katkısı için Doç. Dr. Gökhan ÖZTÜRK'e; süreçte birlikte çalıştığımız tüm Bağlama öğretmenlerine ve öğrencilerine değerli katkıları için çok teşekkür ederiz.

Kaynakça/References

- Abeles, H. F. (1973). Development and validation of a clarinet performance adjudication scale. *Journal of Research in Music Education*, 21(3), 246-255. <https://journals.sagepub.com/doi/10.2307/3345094> adresinden 03.02.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Açar, Y. (2019). *Bağlama eğitiminde kullanılan notasyonların öğrencilerin deşifre başarısına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Akçalı, C. (2012). *Bağlama metotlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Akçay, Ş. Ö. (2011). *Gitar eğitiminde performans ölçeği geliştirme çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Akçay, Ş. Ö. (2015). *Gitar eğitiminde yazarak çalışma yönteminin teknik becerileri kazanmaya etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akdağ, A. K. ve Tuncer, Ç. (2008). *Anadolu güzel sanatlar liseleri bağlama ders kitabı. 9. sınıf*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Alan, M. (2012). *Bozuk düzeni bağlama öğretiminde başlangıç düzeyine yönelik bir model önerisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Arslan Mancar, S. (2019). *Performansa dayalı durum belirlemede puanlayıcılar arası güvenilirlik tekniklerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Atak Yayla, A. (2004). Müziksel performansın ölçümü. *1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildiri Kitabı* (Cilt: II; s. 464-491) içinde. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Avcı, E., Yılmaz, G., Çiçekçioğlu, Ş. ve Özcanlı, Y. (2019a, b, c, d). *Çalgı eğitimi. Bağlama 9-10-11-12*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Balkan, D. (2019). *Performans ölçüm sistemleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Bilen, O. O. (2007). *Öz-düzenleyerek piyano çalışmanın sınav performansına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Bilgin, M. (2014). Bedensel ve devinsel gelişim. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (s. 57-81) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Börekci, A. ve Dalkıran, E. (2020). Bağlama performansı ölçme aracı'nın (BPÖA) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1726-1758. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefad/issue/59386/854002> adresinden 10.01.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Colwell, R. (2019). An overview of music tests and their uses. T. S. Brophy (Ed.), *The Oxford Handbook of Assessment Policy and Practice in Music Education* (s. 537-574) içinde. New York: Oxford University Press.
- Çelikoğlu, F. ve Lehimler, E. (2019). Müzikal doğaçlama performans değerlendirme ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sanat Dergisi*, 34, 203-211. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsfd/issue/49533/622627> adresinden 25.01.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Çiftçi, E. ve Kurtuldu, M. K. (2010). Yaylı çalgılar performans değerlendirme ölçeği geçerlik ve güvenilirlik analizi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 177-190. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erziefd/issue/6000/80012> adresinden 03.01.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Dalkıran, E. (2008). Keman eğitiminde performansın ölçülmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 116-136. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/146336> adresinden 07.01.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Dick, S. (2017). *Musikalische aktivitaet und produktivitaet im dritten lebensalter*. Münster: LIT Verlag.
- Ekici, Ş. (2016). Bağlama eğitiminde kullanılan teknikler ve notasyon. A. Koç (Ed.), *1. Uluslararası Nida Tüfekçi Bağlama Sempozyumu Kitabı* (s. 167-176) içinde. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Gerekten, S. E. (2020a). Bağlama/saz çalgısı ile ilgili yapılan çalışmalar üzerine bir bibliyografya denemesi. *Eurasian Journal of Music and Dance*, 17, 391-411. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1461503> adresinden 19.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Gerekten, S. E. (2020b). *Bağlamada/sazda misket düzeni için egzersiz ve etütlere dayalı öğretim modeli önerisi ve öğrenci başarısına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Grotjahn, R. (2000). Sprachlehrforschung. M. Byram (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning* (s. 569-572) içinde. London: Routledge.
- Güngör, D. (2016). Psikolojide ölçme araçlarının geliştirilmesi ve uyarlanması kılavuzu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 104-112.

- Gürcan, A. G. (2015). *Performans sanatı*. İstanbul: Tekhne Yayınları.
- Hasselhorn, J. ve Lehmann, A. C. (2015). Leistungsheterogenitaet im musikunterricht: Eine empirische untersuchung zu leistungsunterschieden im bereich der musikpraxis in jahrgangsstufe 9. A. Niessen ve J. Knigge (Ed.), *Theoretische Rahmung und Theoriebildung in der musikpädagogischen Forschung* (s. 163-176) içinde. Münster, New York: Waxmann.
- Henry, M. (2001). The development of a vocal sight-reading inventory. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 150, 21-35. <https://www.jstor.org/stable/40319097> adresinden 25.08.2021 tarihinde erişilmiştir.
- İnanıcı, M. K. (2017). *Bağlama eğitiminde yöresel tavırların öğretime yönelik bir model önerisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Jensen, M. C. (2016). *Measuring music reading: A guide to assessment methods* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of Ottawa, Ottawa.
- Kalyoncu, N. (1996). *Anadolu güzel sanatlar liseleri müzik bölümlerinde piyano öğretim programlarının hedeflerine ulaşma durumu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Kan, A. (2016). Ölçmenin temel kavramları. H. Atılgan (Ed.), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (9. Baskı; s. 1-22) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaynak, T. (2011). *Piyano eğitimi yarıyıl sonu sınavlarında öğrenci performansının rubrik ile ölçülmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kımkı, M. (2010). *Güzel sanatlar fakülteleri müzik bölümlerinde bağlama dersi başlangıç düzeyine yönelik öğretim programı önerisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Küçükahmet, L. (1999). *Öğretimde planlama ve değerlendirme* (10. Baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Mahlert, U. (2016). Was ist leistung? Zehn überlegungen zum musizierunterricht. *Üben & Musizieren*, 33, 7-11.
- Markoff, I. J. (1986). *Musical theory, performance and the contemporary Bağlama specialist in Turkey* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Washington, Washington.
- McPherson, G. E. (1995/1996). Five aspects of performance and their correlates. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 127, 115-121. <https://www.jstor.org/stable/pdf/40318774> adresinden 05.02.2021 tarihinde erişilmiştir.
- McPherson, G. E. ve Thompson, W. F. (1998). Assessing music performance: Issues and influences. *Research Studies in Music Education*, 10(1), 12-24. <https://doi.org/10.1177/1321103X9801000102> adresinden 24.01.2021 tarihinde erişilmiştir.

- MEB [Milli Eğitim Bakanlığı]. (2013). *Tutuş ve bozuk düzen*. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Tutu%C5%9F%20Ve%20Bozuk%20D%C3%BCzen.pdf adresinden 26.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2016a). *Güzel sanatlar lisesi çalgı eğitimi. Bağlama dersi öğretim programı 9, 10, 11 ve 12. sınıflar*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=706> adresinden 22.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2016b). *Müzik ve gösteri sanatları alanı bağlama eğitimi (bağlama düzeni) kurs programı*. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=3627> adresinden 22.11.2017 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2017). *Müzik ve gösteri sanatları alanı bağlama eğitimi (bozuk düzen) kurs programı*. <https://e-yaygin.meb.gov.tr/download.ashx?fileID=3628> adresinden 05.12.2017 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2018). *Seçmeli müzik dersi öğretim programı bağlama (saz) modülü*. <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201881317365843-10.1-%20C3%96P%202018-100%20Ba%C4%9Flama%20-saz%20mod%C3%BCI%C3%BC.pdf> adresinden 03.07.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Okay, N. G. (2010). *Piyano performansının değerlendirmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özata, C. (2019). *Başlangıç düzeyi bağlama eğitiminde 'programlı öğretim modeli'nin çalma performansına etkisi: Halk eğitim merkezi örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Öztürk, O. M. (2016). Geleneksel bağlama icrasının gelişiminde üstadlık kültürünün rolü ve belirleyiciliği. A. Koç (Ed.), *1. Uluslararası Nida Tüfekçi Bağlama Sempozyumu Kitabı* (s. 125-142) içinde. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Öztürk, Ö. & Kalyoncu, N. (2020). Development of a 'musical knowledge test' for the sixth grade music lesson of Turkish primary education. *Journal of Theoretical Educational Science*, 13(3), 609-629. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akukeg/issue/54987/601156> adresinden 19.09.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Pamir, L. (ty [Yayımlanma tarihi yoktur]). *Çağdaş piyano eğitimi*. İstanbul: Beyaz Köşk Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). Mad. Performans. *Türkçedeki Yabancı Sözcükler Sözlüğü* (5. Baskı; s. 371) içinde. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Schmidt, R. A. ve Wrisberg, C. A. (2012). *Motor öğrenme ve performans* (Çev. Z. Koruç). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Silverman, M. J. (2011). Developing and testing the guitar songleading performance scale (GSPS). *International Journal of Music Education*, 29(3), 283-294. <https://doi.org/10.1177/0255761411409123> adresinden 08.02.2021 tarihinde erişilmiştir.

- Sözen, İ. (2012). *İşbirlikli öğrenme yaklaşımı ile yapılan toplu bağlama öğretiminin performans ve tutuma etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- TDK [Türk Dil Kurumu]. (2021). Mad. Performans. *Güncel Türkçe Sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 25.05.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Thompson, W. F., Dalla Bella, S. ve Keller P. E. (2006). Music performance. *Advances in Cognitive Psychology*, 2(2-3), 99-102. <https://doi.org/10.2478/v10053-008-0048-6> adresinden 10.08.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Uçan, A. (1997). *Müzik eğitimi: Temel kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar* (2. Baskı). Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Uğurlu, İ. (2001). Mad. Performans. *Türkçe-İngilizce Ansiklopedik Sözlük* (s. 915) içinde. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Varró, M. (1929). *Der lebendige klavierunterricht: Seine methodik und psychologie*. Hamburg, London: Simrock.
- VdM [Verband deutscher Musikschulen]. (1990). *Lehrplan klavier*. Kassel: Gustav Bosse Verlag.
- Yağışan, N. ve Özmenteş, G. (2016). Çalgı öğretmenlerinin performans değerlendirme ölçütleri. G. Göğüş ve E. Varlı (Ed.), *Uluslararası Müzik Sempozyumu, Müzikte Performans* (s. 198-210) içinde. Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları.
- Zdzinski, S. F. (1991). Measurement of solo instrumental music performance: A review of literature. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 109, 47-58. <https://www.jstor.org/stable/40318448> adresinden 03.02.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Zdzinski, S. F., Barnes, G. V. (2002). Development and validation of a string performance rating scale. *Journal of Research in Music Education*, 50(3), 245-255. <https://doi.org/10.2307/3345801> adresinden 19.08.2021 tarihinde erişilmiştir.

Ek-1. Ölçek**BOZUK DÜZENİ BAĞLAMA EĞİTİMİNDE
BAŞLANGIÇ DÜZEYİ PERFORMANS ÖLÇEĞİ**

Değerli alan uzmanı/bağlama eğitimcisi,

Bu ölçek; ‘bozuk düzeni’nde verilen bağlama eğitiminin başlangıç düzeyinde, öğrencilerden beklenen becerilerin gerçekleşme derecesinin tespit edilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte toplam 23 madde bulunmaktadır. Ölçeğin “Beklenen Davranış ve Beceriler” kısmında sıralanan bu maddeler, başlangıç aşamasına ait teknik ve müzikal nitelikteki yeterlilikleri içermektedir. Ölçeğin ‘Gerçekleşme Derecesi’ bölümünde ise, maddelerde yer alan yeterliliklere verilecek puanlar için sütunlar yer almaktadır. Bu sütunlarda “Hiç, Biraz, Kısmen, Büyük Ölçüde ve Tamamen” seçenekleri bulunmakta olup, bunların hangi durumlarda işaretleneceği aşağıda açıklanmıştır. Puanlama yaparken, öğrenci performansını dikkatlice izleyerek, öğrencinin sergilediği davranışa uygun seçeneği ‘X’ ile işaretleyiniz. Değerlendirme yaparken ölçek içerisinde geçen ‘Sağ el, Sol el ve Sağ bacak’ vb. ifadeler, solak olan öğrenciler için ‘Sol el, Sağ el ve Sol bacak’ vb. şeklinde kabul edilecektir.

Derece	Puan	Yeterlilik
Hiç	1	Öğrenci, ilgili maddede belirtilen davranışları hiç göstermiyor veya yok denecek kadar az gösteriyor.
Biraz	2	Öğrenci ilgili maddede belirtilen davranışları az da olsa yapıyor.
Kısmen	3	Öğrenci ilgili maddede belirtilen davranışların bir kısmını (yarısını) yapıyor.
Büyük Ölçüde	4	Öğrenci ilgili maddede belirtilen davranışların tamamına yakını (büyük bir kısmını) yapıyor.
Tamamen	5	Öğrenci ilgili maddede belirtilen davranışların tamamını yapıyor.

Madde No	Beklenen Davranış ve Beceriler	Gerçekleşme Derecesi				
		Hiç (1)	Biraz (2)	Kısmen (3)	Büyük Ölçüde(4)	Tamamen (5)
1.	Dik oturarak ve sağ ayak ile uygun yüksekliği sağlayarak (öğrenci bunun için sehpa veya ayaklık da tercih edebilir); bağlamayı, sağ bacak üzerinde karın boşluğuna dayalı ve sap kısmı hafif yukarı bakacak şekilde konumlandırabiliyor.					
2.	Sol eli bağlama tuşesi üzerine, dirsek açısını ve bilek tutuş biçimini ayarlayarak konumlandırabiliyor.					
3.	Sağ kolu bağlama teknesi üzerine yerleştirerek, bileği hafif içe bükerek konumlandırabiliyor.					
4.	Tezeneyi, sağ el başparmağı ve işaret parmağını çaprazlayarak uç kısımlarının arasına yerleştirebiliyor.					
5.	Sol el 1., 2., 3. ve 4. parmak uçlarını bağlama tuşesi üzerine dik bir biçimde baskı yapacak şekilde kullanabiliyor.					
6.	Sol el parmaklarıyla; perde bağı üzerine basmadan, perdenin bağlama gövdesi yönündeki dip kısmına basış yapabiliyor.					
7.	Sol el parmaklarıyla sesin bozulmasına sebep olmayacak biçimde kuvvetli baskı yaparak ses üretebiliyor.					
8.	Üst teli sol el başparmağının birinci boğumuyla, boşluk kalmayacak biçimde kavrayabiliyor.					
9.	Sağ el tezene vuruşunu, bileği hafif içe bükerek kıvrak hareketlerle yapabiliyor.					
10.	Ezgideki üst ve alt tezene vuruşlarını, yönlerine uygun biçimde yapabiliyor.					
11.	Sağ el tezene vuruş kuvvetini kontrollü olarak ayarlayabiliyor.					
12.	Sağ el tezene vuruşunu, diğer tellere vurmadan yapabiliyor.					
13.	Sol el ile bağlama tuşesi üzerinde kayma, adımlama ve atlama hareketlerini doğru ve kontrollü olarak yapabiliyor.					
14.	Sağ el – sol el eşgüdümünü sağlayabiliyor.					
15.	Ezgideki notaları, parmak numaralarına uygun biçimde çalabiliyor.					
16.	Ezgideki seslerin, süre ve yüksekliklerini doğru çalabiliyor.					
17.	Tezene vuruşu ve sol el parmak baskılarını uygun biçimde yaparak, kaliteli bir ses tınısı elde edebiliyor.					
18.	Ezgiyi koparmadan çalabiliyor.					
19.	Ezgiyi ritmik ve melodik yapısına uygun çalabiliyor.					
20.	Ezgiyi hızına uygun çalabiliyor.					
21.	Ezgiyi hızından sapmadan çalabiliyor.					
22.	Ezgiye uygun nüans yapabiliyor.					
23.	Ezgiyi bir bütünlük içerisinde; aksatmadan, akıcı bir biçimde çalabiliyor.					

Ek-2. Taslak Ölçeğin Deney Öncesinde (A Priori) Kuramsal Olarak Boyutlandırılması

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Madde Numaraları
Teknik	Bağlamayı Konumlandırma (Oturuş, Duruş ve Tutuş)	1, 2, 3, 4
	Tezene Vuruş ve Parmak Basış	5, 6, 7, 8, 9, 10
	Tuşeye ve Tezeneye Hâkimiyet	11, 12, 13, 14, 15
Müzikal	Entonasyon	16, 17
	Cümleme	18, 19
	Tempo ve Nüans	20, 21, 22
	Bütünlük ve Akıcılık	23, 24